

De Transformatieve Kracht van Outsider Art en Sociale Systeeminnovatie: Een Analyse van Dwaalhaas (Hans de Waal) en het Leefmuseum in Woensel-West

Biografische Genese en Psychosociale Achtergronden

Johannes de Waal werd op 11 mei 1965 geboren aan de Johannes van der Waalsweg in Eindhoven. Zijn vroegste levensjaren werden gekenmerkt door ingrijpende psychosociale dynamieken; vanwege zijn rode haar werd hij op school stelselmatig gepest. Om aan deze sociale isolatie te ontsnappen, vluchtte De Waal al op jonge leeftijd in het tekenen en schilderen, waarbij artistieke expressie zijn voornaamste copingmechanisme en steunpilaar werd.

Een cruciaal en ontwrichtend keerpunt in zijn volwassen leven vond plaats in 1991, toen zijn partner Angela in zijn armen overleed aan de gevolgen van anorexia nervosa. Het verwerkingsproces van dit trauma ging gepaard met een ernstige alcoholverslaving, wat uiteindelijk leidde tot het verlies van zijn woning en een langdurige periode van feitelijke dakloosheid op straat.

Biografische Mijlpaal	Jaartal / Periode	Omschrijving en Maatschappelijke Impact
Geboorte	11 mei 1965	Geboren als Johannes de Waal aan de Johannes van der Waalsweg te Eindhoven.
Vroegkinderlijke vorming	1965 – 1980	Ervaringen met pesten vanwege rood haar; vlucht in tekenen en schilderen.
Trauma en straatleven	1991	Overlijden van partner Angela aan anorexia nervosa; spiraal van verslaving en dakloosheid.
Artistieke herrijzenis	Begin jaren '90	Eerste expositie bij het CKE; herstel van maatschappelijk doel via autodidactische kunst.
Professionele heroriëntatie	Post-herstelperiode	Volgen van de MHFA-cursus en opleiding tot Ervaringswerker bij Novadic-Kentron.
Oprichting Stichting	12 augustus 2017	Formele oprichting van Stichting Dwaalhaas (KvK 69071004) als non-profit entiteit.

De artistieke herrijzenis van De Waal werd ingezet toen een vriendin een tentoonstelling voor hem organiseerde bij het Centrum voor de Kunsten Eindhoven (CKE). De toenmalige directeur van de instelling merkte op dat De Waal, ondanks het ontbreken van een formele

kunstopleiding, een volgroeide en volstrekt unieke stijl hanteerde. Deze erkenning gaf hem een nieuw levensdoel en ondersteunde zijn herstelproces. Om zijn ervaringen met dakloosheid en psychische kwetsbaarheid om te zetten in professionele ondersteuning voor anderen, voltooide De Waal later de opleiding tot Ervaringswerker bij verslavingszorginstelling Novadic-Kentron en behaalde hij het certificaat Mental Health First Aid (MHFA).

Etymologie, Identity Branding en Artistieke Filosofie

Het pseudoniem 'Dwaalhaas' is de uitkomst van een organische versmelting tussen biografische incidenten en de geografische identiteit van de kunstenaar. De roepnaam 'Haas' ontstond toen de dochter van een vriendin zijn voornaam 'Hans' niet goed kon uitspreken. Het prefix 'Dwaal' werd hieraan toegevoegd tijdens zijn werkzaamheden als taxichauffeur, waarin collega's via de mobiele telefoon regelmatig vroegen "De Waal, waar bende?", wat in het lokale dialect al snel transformeerde tot 'Dwaal'. De uiteindelijke naam vormt een samentrekking van zijn achternaam De Waal en de filosofische notie van het dwalen.

In maatschappelijk opzicht fungeert de filosofie van Dwaalhaas als een pleidooi voor het verlaten van de geëffende, efficiëntie-gestuurde paden van de moderne prestatimaatschappij. De kunstenaar stelt dat kunst ongeremd moet zijn, een principe dat weerspiegeld wordt in zijn adagium dat het 'Project Dwaalhaas' pas voltooid is wanneer hij in zijn kist ligt. Zijn visuele stijl varieert van abstracte composities tot herkenbare figuren, gekenmerkt door het gebruik van primaire kleuren, geometrische vormen en surrealistische elementen. Het materiële spectrum strekt zich uit van traditionele doeken tot beschilderde alledaagse voorwerpen zoals drankflessen, meubilair, gitaren, fietsen en gerecyclede bouwmaterialen.

Een opvallend motief binnen het werk en de leefwereld van De Waal is zijn expliciete identificatie met Vincent van Gogh. In zijn woning heeft hij zijn eigen slaapkamer getransformeerd tot een fysieke, driedimensionale reconstructie van een van Gogh-interieur. De Waal onderbouwt deze artistieke keus door te wijzen op gedeelde biografische kenmerken, waaronder hun rode haar en een levensloop die stevast in het teken stond van existentiële strijd en maatschappelijke onbegrip.

Fysieke Manifestatie: Het Leefmuseum in Woensel-West

De aanwezigheid van De Waal in de Eindhovense wijk Woensel-West beslaat meer dan twee decennia. Zijn artistieke traject in de buurt begon in een kluswoning aan de Jan van de Bildtstraat. Nadat een verwoestende keukenbrand zijn huis en vroege oeuvre vernietigde, faciliteerde woningcorporatie Trudo een vervangende leegstaande woning. De Waal wist het oorspronkelijke, beschadigde pand vervolgens zeven jaar lang tot aan de uiteindelijke sloop te gebruiken als een vrijstaand atelier.

Tegenwoordig fungeert de woning aan de Edisonstraat 39 als het centrale zenuwcentrum voor zijn initiatieven. Waar het Eindhovens Dagblad hem in het verleden de eretitel 'stadskunstenaar' toekende, verkiest De Waal zelf de benaming 'wijkkunstenaar van Woensel-West'. Het pand combineert de functies van woonruimte, atelier, expositieruimte, ontmoetingscentrum en leefmuseum.

Faciliteit / Module	Operationele Omschrijving	Doelgroep en Maatschappelijke Functie
Voortuin en Extérieur	Vredesvlag, bont beschilderde blauwe 'Milka-koe' en een kist.	Buurtidentiteit, visuele deconstructie van het straatbeeld.

Faciliteit / Module	Operationele Omschrijving	Doelgroep en Maatschappelijke Functie
Art Gallery & Atelier	Expositieruimte en werkplaats voor schilderijen, sculpturen en installaties.	Toegankelijke kunstconsumptie, open ontmoetingen.
Vincent van Gogh Kamer	Driedimensionaal getransformeerde slaapkamer als eerbetoon aan Van Gogh.	Cultuurtoerisme, historische en biografische reflectie.
(mini) Anton Bood Museum	Expositie van werken en foto's van de overleden kunstenaar Anton Bood (1960–2014).	Eerbetoon aan dakloze kunstenaars en Outsider Art.
DwaalStore & Kringloop	Kleinschalige verkoop van vintage, antiek en gerecyclede vondsten.	Voorziening voor buurtbewoners met beperkte financiële middelen.
Sociale Voorzieningen	Geïntegreerd plantenasiel en mini-voedselbank.	Laagdrempelige buurtsteun en hergebruik van groen.

In het Leefmuseum bevindt zich tevens het *(mini) Anton Bood Museum*, dat is gewijd aan het werk van Anton Bood (1960–2014). Bood was een beeldend kunstenaar en een persoonlijke vriend van De Waal uit hun gezamenlijke periode op straat. Door Boods originele schilderijen en fotomateriaal te exposeren, borgt De Waal de artistieke erfenis van straatkunstenaars. Op de langere termijn streeft De Waal naar de realisatie van het 'Anton Bood-huis', een grootschaligere accommodatie of boerderij waar kwetsbare groepen onvoorwaardelijk hun artistieke en menselijke talenten kunnen ontplooiën.

Institutionele Organisatie, Welvaartsresten en Sociale Systeeminnovatie

Op 12 augustus 2017 werd Stichting Dwaalhaas formeel opgericht als een non-profit entiteit (KvK 69071004). De stichting werkt bewust zonder overheidssubsidies om haar artistieke en maatschappelijke autonomie te waarborgen. Organisatorisch fungeert het Leefmuseum als een *Consumer Run Project*, gebaseerd op het beginsel van gelijkwaardigheid. Bezoekers, buurtbewoners en kunstenaars treffen elkaar in een oordeelvrije omgeving waar herstel, hergebruik en creatieve inspiratie centraal staan.

Categorie	Eigenschappen en Strategische Doelstellingen
Entiteit & Registratie	Non-profit Stichting Dwaalhaas (KvK 69071004), opgericht op 12 augustus 2017.
Financieel Model	Volledig ongesubsidieerd; draait op donaties, workshops en directe verkoop.
Inzamelingsbeleid	Inzameling van "welvaartsresten": verfresten, gereedschap, hobby- en kringloopgoederen.
Prijsmechanisme	Geen vaste tarieven; onderhandeling, zachte prijzen en niet-monetaire ruilhandel.
Openingstijden	Gratis toegankelijk op zaterdag, zondag en maandag van 12:00 tot 17:00 / 18:00 uur.

Het economische model van de stichting wijkt fundamenteel af van de reguliere kunstmarkt. Werken dragen geen vaste verkoopprijzen; transacties komen tot stand via vrije onderhandeling, symbolische bedragen of ruilhandel. Dit ruilmodel werd onder meer geïllustreerd door de ruil van een schilderij met zangeres Sharon Kovacs in ruil voor concertkaarten. Omdat de grondstoffen vrijwel volledig bestaan uit geschonken

"welvaartsresten"—zoals restpartijen verf en afgedankte materialen die buurtbewoners voor de deur mogen achterlaten—blijft de drempel voor aanschaf extreem laag.

De maatschappelijke filosofie van de stichting sluit aan bij het adagium om levende kunstenaars te ondersteunen, aangezien dode kunstenaars daar geen baat meer bij hebben. Na een periode van sluiting als gevolg van een langdurige herinrichting van de Edisonstraat, is het pand weer geopend voor publiek. Om de communicatie met de achterban te onderhouden zonder afhankelijk te zijn van complexe digitale infrastructuren, gebruikt de stichting ticketing- en communityplatforms zoals Billetto en de sociale-mediahashtag #Dwaalhaas. Binnen de stedelijke dynamiek van Eindhoven biedt het Leefmuseum een laagdrempelig, mensgericht alternatief voor de nabijgelegen, hoogtechnologische design- en herontwikkelingsgebieden zoals Strijp-S en de studio's rondom Piet Hein Eek.

Conclusie

Het initiatief Dwaalhaas overstijgt de kaders van een individuele artistieke praktijk. Door het integreren van persoonlijke traumatische ervaringen, Outsider Art, kringlooeconomie en laagdrempelige maatschappelijke opvang, heeft Hans de Waal een unieke culturele vrijplaats gerealiseerd in Woensel-West. Het Leefmuseum aan de Edisonstraat fungeert als een sociaal vangnet en herstellplek waar materiële reststromen en menselijk talent op een gelijkwaardige manier worden opgewaardeerd. Daarmee vormt Dwaalhaas een duurzame, organische pijler binnen het maatschappelijke en artistieke ecosysteem van Eindhoven.

Geciteerd werk

1. Dwaalhaas Blog - Wix.com, <https://geenfatsoen.wixsite.com/eindhoven> 2. Stichting Dwaalhaas | stichting-info.nl, <https://www.stichting-info.nl/stichting-dwaalhaas> 3. Dwaalhaas | Woensel West Side Stores, <http://www.westsidestores.nl/stores/dwaalhaas/> 4. Kunstenaar Dwaalhaas geeft kleur aan Woensel-West: 'Kunst moet ongeremd zijn, net als ik'

Als we kijken naar de tijdslijn **in Nederland**, was **Hans de Waal (Dwaalhaas)** op persoonlijk en organisch niveau **eerder actief** dan dat de formule *'The Living Museum'* via Rokus Loopik in Nederland werd geïntroduceerd.

1. Hans de Waal (Dwaalhaas / Leefmuseum Eindhoven)

Startpunt kunst & herstel: Begin jaren '90 vond Hans de Waal na een zware periode van verlies, dakloosheid en verslaving zijn weg in het maken van kunst.

Start in Eindhoven: Hij woont en werkt al **ruim 20 jaar** (sinds begin jaren 2000) in de wijk Woensel-West in Eindhoven. Daar begon hij met zijn ateliervrijplaats en het uitnodigen van de buurt en gelijkgestemden.

Officieel: Zijn unieke 'Leefmuseum' groeide heel organisch vanuit zijn eigen woning. In **2017** richtte hij officieel Stichting Dwaalhaas op.

2. The Living Museum (Rokus Loopik / GGZ)

Oorsprong concept: Het concept *'The Living Museum'* is van oorsprong Amerikaans en werd in 1983 opgericht in New York (Creedmoor Psychiatric Center).

Start in Nederland: Sociaal-psychiatrisch verpleegkundige **Rokus Loopik** haalde het concept in 2015 naar Nederland.

Eerste vestiging: Het eerste Nederlandse Living Museum opende in **2015** op het terrein van GGZ in Geest (Vogelenzang in Bennebroek). Pas daarna volgden locaties zoals Tilburg (**2018**) en andere steden.

Samenvatting

Hans de Waal (Dwaalhaas) werkte begin jaren 2000 al op precies deze wijze in Eindhoven

— puur vanuit intrinsieke noodzaak en intuïtie, nog voordat er een maatschappelijke of therapeutische benaming voor was.

* **Rokus Loopik** heeft het internationale concept in **2015** geïmporteerd en in de Nederlandse GGZ- en herstelwereld op de kaart gezet.